

Nr 265

Av herr **Ohlin m. fl.**, *angående utredning av frågan om möjlighet till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.*

Frågan om ökad rättssäkerhet i förvaltningen har under senare år ägnats stort intresse i den allmänna debatten och även varit föremål för behandling i riksdagen vid upprepade tillfällen. Hittills har emellertid denna diskussion fört till konkreta resultat endast på ganska begränsade områden. Här kan t. ex. erinras om den förstärkning av JO-ämbetet, varom innevarande riksdag kan väntas komma att fatta slutligt beslut.

En huvudfråga inom detta problemkomplex har varit kravet på generella möjligheter till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen. Detta spörsmål behandlades i anledning av väckta motioner senast vid 1956 års riksdag. Motionerna avstyrktes då av första lagutskottet och avslogos sedermera av riksdagen under hänvisning till att spörsmålet om hur det fortsatta utredningsarbetet på det administrativa rättsskyddets område skall bedrivas låge under Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet erinrade om att ställning ännu icke tagits till besvärssakkunnigas betänkande i ämnet från Kungl. Maj:ts sida. Något initiativ från riksdagens sida ansågs därför icke påkallat i det dåvarande läget.

Frågan har under det gångna året icke förts närmare sin lösning. Det finns därför anledning att nu ånyo aktualisera densamma. Det synes angeläget att Kungl. Maj:t så snart som möjligt tager upp till avgörande huru dessa ur olika synpunkter synnerligen angelägna spörsmål skola för framtiden handläggas. Framför allt två synpunkter förtjäna i detta avseende framhållas.

Å ena sidan är här fråga om ett synnerligen omfattande utredningsarbete som med nödvändighet måste taga avsevärd tid i anspråk. Det är därför angeläget att undvika varje uppskov.

Å andra sidan måste fasthållas att behovet av domstolsmässig kontroll beträffande förvaltningsavgöranden kan antagas successivt öka. Samhällsutvecklingen går otvivelaktigt i en riktning, som leder till att administrativa ingripanden av olika slag icke kunna undvikas. Hur känsligt vårt land är exempelvis för rubbningar i utrikeshandeln har visat sig på ett slående sätt i samband med oljebristen i anledning av Suez-krisen. Ökad automatisering och vidgat utnyttjande av atomkraften för fredligt bruk kan också väntas

medföra uppkomsten av situationer, där administrativa ingrepp i den enskildes rättssfär icke kunna avvisas, om medborgarna skola kunna beredas tillbörlig trygghet. De, som drabbas av sådana ingrepp, få icke stå rättslösa inför en administration, som för dem ter sig övermäktig.

Att år efter år går utan att åtgärder vidtagas för att bygga ut en ordning, som är i stånd att bereda medborgarna ett effektivt skydd mot misstag av förvaltningsmyndigheterna, ofta med ödesdigra konsekvenser för den enskilde, är knappast försvarligt. Det måste fordras att statsmakterna göra allvarliga ansträngningar att bota de brister som det nuvarande systemet i vårt land företer.

Även med hänsyn till pågående utredningsarbete på en rad lagstiftningsområden synes det angeläget, att ställning toges till de mera generella frågorna på det administrativa rättsskyddets område. Går man i vårt land över till en ordning, som innebär generella möjligheter för medborgarna att få domstolskontroll av förvaltningsavgöranden i rättsligt avseende, påverkas en rad andra lagstiftningsfrågor därav. Det är därför angeläget att klarare riktlinjer för utvecklingen av den framtida lagstiftningsverksamheten på det administrativa rättsskyddets område uppdragas så snart som möjligt. Utredningsarbetet på skilda administrativa fält blir för närvarande lidande av rådande oklarhet.

Regeringsrätten intar otvivelaktigt en nyckelställning som det organ, dit enligt gällande ordning strävandena att tillgodose rättssäkerhetsintressena koordinerats. Detta organ arbetar emellertid för närvarande till övervägande del med uppgifter sammanhängande med dess ställning som högsta instans i skattemål. En utredning är emellertid sysselsatt med att överväga huru regeringsrättens belastning med skattemål skall kunna begränsas. Även andra utredningar ha föreslagit åtgärder i syfte att minska regeringsrättens arbetsbörda. Förslag i sådan riktning ha under 1956 framlagts av t. ex. nöjesskatteutredningen. Utredningsarbete av denna art blir emellertid av mindre värde och får karaktären av tillfälliga nödaktioner i ett betryckt läge, så länge oklarhet råder om den framtida ordningen och om vilken roll regeringsrätten skall tilläggas i ett utbyggt system av administrativa rättssäkerhetsgarantier.

Emellertid kan även åtskilligt annat pågående utredningsarbete sägas hänga i luften, så länge oklarhet råder om till vilket system för det administrativa rättsskyddet Sverige kan tänkas komma att framdeles ansluta sig. Besvärssakkunnigas pågående arbete med en allmän lagstiftning rörande förfarandet inom förvaltningen, i vart fall såvitt angår besväransinstanserna (och kommitténs för administrativa frihetsberövanden verksamhet inom ett centralt administrativt område), måste i nuvarande läge präglas av mycken osäkerhet. De sakkunniga måste vid utformning av sina lagförslag ha klarhet om efter vilka huvudlinjer problemet om det admi-

nistrativa rättsskyddet kan väntas bliva löst i vårt land. Eljest kan mycket dubbelarbete icke undvikas.

Det förtjänar här vidare framhållas, att även utformningen av det vanliga förvaltningsförfarandet nyligen aktualiserats och det från två olika håll. Statsrevisorerna ha i sin till innevarande års riksdag avgivna berättelse framlagt resultatet av ganska ingående undersökningar av arbetsformerna inom statsförvaltningen och uttalat åtskilliga önskemål beträffande sådana frågor som föredragning och beslutanderätt inom förvaltningen. Samtidigt har den under 1956 tillsatta rationaliseringsutredningen fått sin uppmärksamhet fäst vid samma frågeställningar och påbörjat ett utredningsarbete på området. Omläggningar och rationaliseringar av det vanliga förvaltningsförfarandet i förenklande syfte kunna icke undgå att öva inflytande på behovet av domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen. Ju längre rationalisering och förenklingar drivas inom förvaltningen, desto lättare kunna misstag inträffa, och desto större blir behovet av att möjlighet finnes att erhålla rättelse genom en domstolsmässig överprövning av administrativa avgöranden i rättsligt avseende.

Med hänsyn till vad nu anförts kan det enligt vår mening icke anses försvarligt att längre dröja med ett åtminstone preliminärt ställningstagande till frågan om hur det administrativa rättsskyddet skall framdeles ordnas i vårt land. Därvid måste — av skäl som ofta förut framförts — enligt vår mening kravet på införande av en ordning med domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen i första hand beaktas. En förutsättningslös utredning om hur detta krav lämpligen skall kunna realiseras i svensk rätt bör därför snarast komma till stånd. Annat utredningsarbete, som här berörts, bör bedrivas med utgångspunkt härifrån.

Under hänvisning till det anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte anhålla om en generell och förutsättningslös utredning av frågan om möjlighet till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.

Stockholm den 25 januari 1957

Bertil Ohlin

O. Malmberg

Sven Wedén

Bertil von Friesen

Wald. Svensson

Henning Gustafsson
i Skellefteå

Per A. Johnsson
i Kastanjegården

Sven Gustafson
i Göteborg

Manne Ståhl